

ЗАВДАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПОКРАЩЕННІ ЕКОЛОГІЇ ДОВКІЛЛЯ

Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління

Анотація

Не можна весь час виснажувати оточуюче природне середовище. Якщо суспільство споживає природні ресурси, необхідні для його життєдіяльності, то обов'язково треба їх відтворювати. Вся світова спільнота, будь яка держава та кожний окремий громадянин мають постійно проводити дружню політику по відношенню до навколишнього природного середовища. Інакше глобальна екологічна криза може взагалі призвести до зникнення людської популяції. Цю, одну з головних екологічних тез, сформулював В.І. Вернадський.

Ключові слова: природне середовище, екологічна криза, громадянське суспільство.

Abstract

You can't deplete the environment all the time. If a society consumes the natural resources necessary for its vital activity, it is necessary to reproduce them. The entire world community, any state and every individual citizen must constantly pursue a friendly policy towards the environment. Otherwise, the global environmental crisis may lead to the extinction of the human population. This, one of the main ecological theses, was formulated by VI Vernadsky.

Keywords: natural environment, ecological crisis, civil society.

Вступ

Тільки інститути громадянського суспільства здатні впоратися з виконанням такої надскладної задачі. Головне завдання громадянського суспільства – здійснювати зворотній зв'язок при діалектичному розвитку соціуму. Тобто, якщо помилки від діяльності держави стають явними, очевидними, наносять шкоду суспільству, вимагати від влади вживати дії, що направлені на виправлення ситуації. Сама по собі влада мало зацікавлена у виправленні власних помилок і здатна це робити тільки під примусом суспільства, побоюючись програти нові вибори. Такою є сутність устрою демократичного суспільства.

Результати дослідження

Як приклад, розглянемо Закон України Про оцінку впливу на довкілля, прийнятого Верховною Радою у 2017 році. У преамбулі цього Закону зазначено, що він встановлює правові та організаційні засади оцінки впливу на довкілля, спрямованої на запобігання шкоді довкіллю, забезпечення екологічної безпеки, охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля, з урахуванням державних, громадських та приватних інтересів. Тобто неможна проводити будівництво нових об'єктів або розпочати виробничу діяльність без попереднього складання звіту з оцінки впливу на довкілля, в якому доводиться відповідність такої діяльності нормам цього Закону. Обов'язковим є громадське обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля. Але на практиці виходить, що необхідний, прогресивний, ретельно виписаний Закон є, а результатів збереження довкілля немає. Це відбувається насамперед тому, що не вироблені практичні механізми впровадження норм закону безпосередньо у господарську діяльність та відсутній реальний дієвий контроль з боку громадянського суспільства. Прийняття дозвільних рішень залишено виключно чиновникам.

Що складає основу інститутів громадянського суспільства та на якому підґрунті вони існують? Базисом будь-якого громадянського суспільства є дві парадигми – освіта і культура (духовність). Неосвічена людина не може оцінити глобальну кризову ситуацію, прийняти раціональні рішення і вчинити дії по ліквідації наслідків лиха. Для прикладу розглянемо наслідки лісових пожеж в Австралії у

2019 – 2020 роках. Внаслідок пожеж згоріло близько 6,3 мільйона гектарів лісів, знищено 2500 будівель (з них 1300 житлових), загинуло 25 людей, постраждало більше мільярда тварин. Нажаль до цього лиха частково причетні захисники природи Австралії, які маючи великий вплив на формування суспільної думки, домоглися заборони планових вирубувань лісів, прокладки протипожежних смуг, проведення профілактичних сезонних спалювань сухої трави. Наведемо ще декілька інших випадків бездумного варварського поводження з природним середовищем. Згадаємо фактичне знищення Аральського моря, коли річки Сирдар'я та Амудар'я були обезводненні зрошенням полів неіснуючої бавовни. Або нецивілізований, шахрайський видобуток бурштину у Рівненській, Вінницькій та Житомирській областях України, що перетворило територію копання у «місячний» ландшафт, непридатний для подальшого використання. Стаття 13 Конституції України визначає що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Тому видобутком корисних копалин повинна опікуватися безпосередньо Держава, забезпечуючи прибутки від подальшого їх використання та продажу за кордон, створюючи нові робочі місця для своїх громадян, здійснюючи обов'язкову рекультивацію територій видобування. Згадаємо ще незаконне вирубування Карпатських лісів, що призводить до постійних руйнівних повеней.

Запровадженню природоохоронних заходів обов'язково повинно передувати фахове наукове дослідження, що визначає зміст та план заходів і регламент їх реалізації. Окремо визначимо важливість екологічної освіти, система якої організована на загальнодержавному рівні, має безперервний навчальний цикл із залученням широких верств населення. Однак, ні різноманітні екологічні знання, ні різного роду заборони не можуть примусити людину не смітити на природі, чи сортувати сміття або відмовитися від використання поліетилену, особливо коли переважна більшість оточуючих громадян цього не роблять. Це вже є прерогативою культури громадянина, його духовності, турботи за умови життя наступних поколінь.

Висновки

Безперечно, що інститути громадянського суспільства не є панацеєю від всіх соціальних негараздів. Існує досить велика кількість, так званих активістів, паразитуючих на існуючих складних громадських проблемах, в тому числі – екологічних. Використовуючи кошти різних фондів та грантів, вони перетворюють громадську діяльність у сумнівний спосіб отримання грошей виключно на власну користь. Надійними та дієвими запобіжниками у цьому випадку є духовність, культура, освіта та масовість. Причому ці поняття не є ізольованими, складають єдине ціле та органічно доповнюють і збагачують одне одного, бо не може бути освіта без культури, а культура – бездуховною.

Головне завдання, що постає перед демократичною, соціально орієнтованою державою, діяльність якої контролюється інститутами громадянського суспільства, полягає у забезпеченні всебічного розвитку освіти, культури і духовності. Тільки це збереже нашу планету для комфортного існування наступних поколінь, а цивілізацію від загибелі.

Фінін Георгій Семенович — доктор фізико-математичних наук, професор, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління, Київ, e-mail: dei2005@ukr.net

Шевченко Роман Юрійович — кандидат географічних наук, кафедра екологічного моніторингу та геоінформаційних технологій, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління, Київ, e-mail: azimut90@ukr.net

Бондар Олександр Іванович — доктор біологічних наук, професор, ректор, Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління, м. Київ

Finin Georgy Semenovych — Doctor of Physical and Mathematical Sciences, Professor, State Ecological Academy of Postgraduate Education and Management, Kyiv, e-mail: dei2005@ukr.net

Shevchenko Roman Yuriyovych — Candidate of Geographical Sciences, Department of Ecological Monitoring and Geoinformation Technologies, State Ecological Academy of Postgraduate Education and Management, Kyiv, e-mail: azimut90@ukr.net

Bondar Alexander Ivanovich — Doctor of Biological Sciences, Professor, Rector, State Ecological Academy of Postgraduate Education and Management, Kyiv